

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПН УКРАЇНИ

На правах рукопису

ПЕТРУК Олена Митрофанівна

ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ІДЕЯХ МИРУ
В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ДИТЯЧОГО САДКА

13.00. 01 - теорія та історія педагогіки

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 1996

34 (100) (09)
34
Дисертація є рукописом

Робота виконана в Рівненському державному педагогічному інституті

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор, академік АПН

ДЕМ'ЯНЧУК Анатолій Степанович

Офіційні опоненти: - доктор педагогічних наук, професор

АРТЕМОВА Любов Вікторівна

- кандидат педагогічних наук

МЕЛЬНИЧУК Міля Іванівна

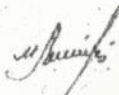
Провідна установа: Волинський державний університет ім. Лесі Українки

Захист відбудеться 24 січня 1997 року о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.32.02 в Інституті педагогіки АПН України за адресою 252001, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 8.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій частині Інституту педагогіки АПН України.

Автореферат розісланий 20 грудня 1996 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

 професор М.П. Легкий

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

Перехід України від тоталітарного режиму до демократичного устрою, зміцнення незалежної держави потребують відповідного виховання майбутнього громадянина суверенної України.

У системі виховання дітей чільне місце відводиться вихованню на ідеях миру. Декларація про державний суверенітет України урочисто проголошує, що "Україна має свої наміри стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не здобувати ядерну зброю, ... активно сприяє зміцненню загального миру і міжнародної безпеки".¹

Проголошення України незалежною державою стало поворотною подією в історичній долі українського народу. Трудящі української держави після довгих років тяжкої боротьби за незалежність, свободу, мир та взаєморозуміння приступили до реалізації завдань, викладених в Декларації.

Концепція дошкільного виховання в Україні передбачає комплексне вирішення питань розвитку дітей з раннього віку, серед яких важливе місце посідає виховання їх в дусі миру. Особливо це актуально в умовах теперішніх соціально-економічних перетворень. Потребують оновлення зміст, форми і методи виховання дошкільників. Значного поліпшення вимагає система виховання старших дошкільників на ідеях миру так, як дошкільні заклади залишаються важливою сферою їх миротворчої діяльності в Україні. Головний орієнтир оновлення змісту їх миротворчої роботи - максимальне врахування вікових і регіональних особливостей, національної культури, сучасних досягнень науки, надбань світового педагогічного досвіду.

Педагогічна наука за всю історію свого існування слабо досліджувала проблему виховання учнівської молоді на ідеях миру.

¹ Декларація про державний суверенітет України. 1991. - С. 4.

Окремі питання виховання дітей на ідеях миру знайшли своє відображення в працях педагогів Л.В. Артемової, Ш.О. Амонашвілі, Ю.К. Бабанського, А.С. Дем'ячука, В.С. Заслуженюка, М.В.Кабатченка, О.В. Киричука, Т.Є.Колупаєвої, П.В. Конанихіна, Н.В. Лисенко, А.С. Макаренка, К.В. Назаренко, А.С. Нісімчука, Н.Г. Ничкало, Т.І.Поніманської, О.В.Сухомлинської, В.О.Сухомлинського, М.Г.Стельмаховича, І.І.Шкурка, М.Д. Ярмаченка та інших.

Філософські питання миру розглядали філософи В.С. Заїка, Д.Зенгхаос, І.А. Зязюн, І.С. Кон, В.Т. Лісовський, В.В. Павлюк, Г.С. Сковорода та інші. Методологію та теорію виховання дітей на ідеях миру в деякій мірі розкрили педагоги А.М. Алексюк, Т.К. Ахаян, В.Е.Борова, Т.Д.Дем'янюк, С.Я.Дем'янчук, С.А.Козлова, Н.Г.Ничкало, Т.І.Поніманська, С. Русова, Б.Рірдон, О.Я. Савченко, А.Й. Сиротенко, В.О. Сухомлинський, О.В. Сухомлинська, С. Робінзон, М.Д. Ярмаченко та інші.

Проблему психології виховання дітей у дусі миру частково висвітлили в своїх роботах Л.І. Божович, А.М. Богуш, О.В. Запорожець, Я.Л. Коломінський, О.В. Скрипченко та інші.

Питання виховання учнівської молоді та дошкільників на ідеях миру частково знайшли своє відображення в докторських дисертаціях Л.В. Артемової, А.М. Богуш, А.С. Дем'ячука, Н.В. Лисенко, О.В. Сухомлинської, в кандидатських дисертаціях Т.Є.Колупаєвої, С.В. Литвиненко, А.П. Петрука, Т.К. Полонської та інших.

На наш погляд, всі ці дослідження є, безумовно, позитивним явищем в педагогічній науці, в житті сучасного дитячого садка. Однак такі важливі питання виховання дошкільників у дусі миру, як зміст, форми і методи роботи дитячого національного садка в цьому напрямку, питання методики проведення з дітьми бесід про мир, занять, присвячених Миру і т.д., ні в одній з дисертацій належного розкриття не знайшли.

Це і зумовило вибір теми дослідження "Виховання старших дошкільників на ідеях миру в умовах національного дитячого садка".

Об'єктом дослідження вибраний процес виховання старших дошкільників на ідеях миролюбивої політики Української держави.

Предметом дослідження - зміст, форми організації і методи виховання старших дошкільників на ідеях миру.

Мета дослідження - розкрити виховні можливості цілеспрямованого впливу на особистість дошкільника по формуванню моральних понять про збереження миру, виявити педагогічні умови виховання старших дошкільників у душі миру.

Гіпотеза дослідження - оптимальні результати у вихованні старших дошкільників на ідеях миру досягаються в тому випадку, коли в різних видах миротворчої діяльності педколективів дитячих садків забезпечується цілеспрямована їх робота по вихованню кожного дошкільника в душі миру, на формування в них, насамперед, морально-людських цінностей особистості громадянина нашої держави і її відданого патріота.

З врахуванням мети і гіпотези дослідження ми вирішували наступні завдання: аналіз стану дослідження проблеми вітчизняними та зарубіжними вченими; розкрити зміст і форми виховання старших дошкільників на ідеях миру; проаналізувати літературні джерела з питань виховної роботи на ідеях миру з дошкільниками; розробити варіативну експериментальну програму виховання старших дошкільників на ідеях миру; з'ясувати рівні вихованості дітей старшого дошкільного віку на ідеях миру.

Методи дослідження:

Теоретичні: аналіз джерел досліджуваної проблеми шляхом вивчення філософської, педагогічної, психологічної та історичної літератури; емпіричні: систематичне спостереження за дошкільниками, вивчення документації дошкільних дитячих установ і органів управління народною освітою; бесіди з педагогами та дітьми, батьками дітей. Крім

систематичних спостережень ми застосовували метод анкетування із спеціально підібраними питаннями, а також провели педагогічний констатуючий, формуючий та контрольний експерименти з актуальних питань виховання дітей дошкільного віку на ідеях миру. Вивчали архівні матеріали Рівненського обласного державного архіву. Організація експериментально-дослідної роботи пошукача на посаді вихователя Мізоцького дитячого садка Здолбунівського району Рівненської області.

База дослідження: дитячі садки №№5, 8, 12, 13, 15, 18, 32, 38, 55, 56 м. Рівне, № 4-5 м. Сарни, № 3, 4 м. Здолбунова, №1 м. Мирополя Дзержинського району, №5 м. Бердичева, №3 м. Н.-Волинського, №5, 6 м. Луцька, с. Мізоч Здолбунівського району Рівненської області, с. Глезно Любарського району Житомирської області, Бердичевське, Дубнівське та Луцьке педучилища. Всього експериментом було охоплено 24 дитячі садки і 3 педагогічні училища (498 старших дошкільників), 249 вихователів і методистів дошкільних установ, 88 батьків.

Методологічними засадами є теорія пізнання і дані психології, педагогіки та окремих методик про взаємозв'язок виховання дітей старшого дошкільного віку з навчанням і розвиток особистості, про їх можливості розуміння поняття "мир". У процесі дослідження ми також керувалися методологічними положеннями, що містяться в Законі України "Про освіту", Державній національній програмі "Освіта" (Україна XXI століття), Концепції дошкільного виховання в Україні.

Дослідження проводились в три етапи.

На першому етапі (1986 - 1989 р.р.) вивчалися літературні джерела, документація дитячих дошкільних закладів, досвід роботи дитячих садків, вихователів, методистів дитячих установ, збирався емпіричний матеріал дитячих садків Житомирської, Волинської і Рівненської областей і на цій основі розроблялися вихідні позиції та методика дослідження.

На другому етапі (1989 - 1992 р.р.) проводився педагогічний експеримент (констатуючий), мета якого полягала в тому, щоб визначити

рівні інтересу старших дошкільників до миролюбної діяльності національного дитячого садка. За результатами дослідження розроблена програма формуючого етапу есперименту, визначено основні форми і методи роботи дитячих садків в напрямку ознайомлення дошкільників з їх миротворчою діяльністю.

На третьому етапі (1992 - 1996 р.р.) відповідно до програми формуючого експерименту було апробовано пропоновану систему виховання дітей старшого дошкільного віку в дусі миру.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше зроблена спроба проаналізувати теоретичні та практичні питання виховання старших дошкільників у дусі миру, показано вплив форм і методів цієї роботи на формування особистості дітей, доведено, що включення вихователів і дошкільників у практичну діяльність підвищує ефективність виховання дітей; визначено основні рівні їх вихованості у дусі миру; розроблено варіативну еспериментальну програму та систему виховання дітей старшого дошкільного віку на ідеях миру.

Теоретична значущість дослідження полягає в розробці автором теоретичних засад поєднання змісту і форм виховання дошкільників у дусі миру, підпорядкованих розвитку їхніх пізнавальних інтересів. Обґрунтовані та експериментально апробовані види та форми виховної діяльності, визначені педагогічні умови виховання дошкільників на ідеях миру.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що в ньому розкриті сутність, методи і форми виховання старших дошкільників у дитячих садках; організаційно-методичні аспекти підготовки працівників для їх потреб; узагальнено і запропоновано сучасному дошкільню кращий досвід роботи дитячих садків, позитивні елементи методики навчання кадрів дошкільних інституцій.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися і обговорювалися на засіданні кафедр

дошкільної педагогіки Рівненського державного педагогічного інституту, використовувалися викладачами у процесі читання лекцій у цьому інституті та Рівненському економіко-гуманітарному інституті, у виступах на міжнародних, республіканських та обласних науково-практичних конференціях працівників вузів, керівників дошкільних закладів, шкіл, вчителів та вихователів дитячих садків. Зокрема: на Всесоюзній науково-практичній конференції "Форми і методи використання засобів масової інформації в ідейно-політичному вихованні і контрпропагандистській роботі шкіл" (Рівне, травень 1987 р.), "Педагоги за мир" (Москва, січень 1989 р.), "Виховання учнівської молоді в дусі миру і нове політичне мислення" (Рівне, вересень 1990 р.), "Народна педагогіка і сучасна проблема виховання" (Чебоксари, травень 1991 р.), VII Міжнародна конференція "Виховання вільної відповідальної особистості" (С.- Петербург, квітень 1994 р.), "А.С. Макаренко - видатний педагог-новатор" (Рівне, березень 1988 р.), "В.О. Сухомлинський - видатний педагог" (Кіровоград, вересень 1988 р.), "Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського і розбудова національної освіти" (Кіровоград, вересень 1993 р.), "Використання педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського у навчально-виховному процесі школи і вузу" (Рівне, жовтень 1993 р.), "Педагогіка єдиного і цілісного миру: сутність, завдання і основні напрямки наукової роботи шкіл і вузів" (Рівне, квітень 1995 р.), "Школа за мир, взаєморозуміння і соціальний розвиток" (Рівне, травень 1996 р.), на Всесоюзних і міжрегіональних конференціях (Рівне, травень 1989р., вересень 1991р., грудень 1992р., жовтень 1992 р.) на вузівських та обласних науково-практичних конференціях вчителів та дошкільних працівників (1986 - 1995 р.р.), а також на міжнародних науково-практичних конференціях "Проблеми формування моральної стійкості учнів в сучасних умовах" (Чебоксари, 1993 р.), і "Виховання учнівської молоді в дусі миру в навчально- виховному процесі школи і вузу" (Самара, 1993 р.).

Вірогідність результатів дисертаційної роботи забезпечується системним аналізом теоретичного і емпіричного матеріалу; використанням методів дослідження, адекватних його меті і завданням, а також порівняльним аналізом дослідно-експериментального матеріалу, широкою апробацією в процесі застосування одержаних результатів у практиці роботи дитячих садків.

На захист виносяться такі положення:

1. Концепція підготовки вихователів дошкільних закладів до виховання дітей старшого дошкільного віку в душі миру.
2. Система виховання старших дошкільників на ідеях миролюбної діяльності педагогічних колективів дитячих садків.
3. Результати й оцінка вкладу у розвиток теорії і практики виховання дітей в душі миру вітчизняних та зарубіжних вчених.
4. Генезис мети, завдань і змісту роботи дошкільних закладів по вихованню дітей у душі миру.
5. Форми і методи виховання старших дошкільників на ідеях миру.

Структура дисертації: Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ.

У вступі обґрунтовується актуальність проблеми, визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, формується гіпотеза, розкриваються основні етапи, методи дослідження, наукова новизна і практична значущість, його основні положення, які виносяться на захист.

У першому розділі дисертації - "Теоретичні основи виховання дітей старшого дошкільного віку в душі миру" розкриваються методологічні і теоретичні основи досліджуваної проблеми. Аналізується стан проблеми в педагогічній теорії, дано короткий огляд розвитку проблеми виховання старших дошкільників на ідеях миру, з'ясовується понятійний апарат дослідження.

У дисертації аналізуються здобутки вітчизняних і зарубіжних вчених у дослідженні проблеми виховання дітей на ідеях миру.

Дослідження питань виховання дітей у дусі миру займається спеціальна галузь педагогічної науки - педагогіка миру. Педагогіка миру - це новий напрямок загальної педагогічної теорії і практики. Вона досліджує процеси виховання та освіти різних вікових груп в умовах координальних змін у суспільній свідомості народів світу під впливом реалій ракетно-ядерної епохи.

Історія суспільної думки знає чимало мислителів, які розвивали ідею виховання підростаючого покоління в дусі миру (Й.Г. Песталоцці і Ф.А. Дістерверг, Т. Кампанелла, Ж. Мельє, Ш. Фур'є, Р.О. Оуен, К. Сен-Сімон, Ян Амос Коменський, Е. Роттердамський, Д. Локк, Т. Гоббе, Жан Жак Руссо, Януш Корчак та інші).

Читаючи твори славного сина українського народу Г.С. Сковороди, переконуєшся, що він був невтомним пропагандистом ідей миролюбства між народами і закликав виховувати дітей у такому ж дусі.

Ідея виховання дітей у дусі миру дістала дальший розвиток у західноєвропейській педагогіці кінця XIX - першої половини XX ст. у формі пацифістської концепції - морального осуду будь-якої збройної боротьби. Найвідомішими представниками цієї концепції були П. Бове, М. Монтесорі, Ж. Піаже та інші.

Слушні погляди на мир одного з яскравих представників педагогіки "вільного виховання" Марії Монтесорі,¹ яка намагалась знайти правильний засіб проти війни. У результаті роздумів Монтесорі зробила дуже важливий висновок: дорослі умовами виховання придушують істинну природу дітей і насаджують в їх душах недовіру, агресивність, жорстокість.

---

¹ Метод научної педагогіки Марин Монтесорі.- К.: Ділова Україна, 1993. С.119-125.

У педагогічній спадщині Т.Г. Шевченка, К.Д. Ушинського та інших ми також зустрічаємося з думками щодо виховання дітей у дусі миру. Їхні ідеї мають яскраво виражене забарвлення, співвідносяться з ідеями створення морального світу, боротьби за мир і взаєморозуміння між людьми.

Значний внесок у розвиток вітчизняної педагогічної науки вніс І.Я.Франко. Він з гордістю говорив, що український народ "своєю кров'ю і своїми кістками писав історію своєї боротьби за волю"...

У 50-60 роках ХХ століття в багатьох країнах почались дослідження проблеми миру, стали створюватися спеціальні наукові центри, школи і організації в США, Англії, Канаді, ФРН, Фінляндії та інших країнах.

Великий вклад у розробку теорії виховання дітей на ідеях миру внесли А.С. Макаренко та В.О. Сухомлинський. У результаті власного багаторічного досвіду вони прийшли до висновку, що успіх у вихованні в дусі ідей миру залежить перш за все від постановки виховної роботи, від її високого рівня.

Над проблемою взаємозв'язку морального виховання дітей дошкільного віку та вихованням на ідеях миру працює багато вітчизняних педагогів, таких, як Л.В. Артемова, А.М. Богущ, З.Н. Борисова, А.М. Виноградова, О.А. Козлова, Р.І. Климчук, Н.В. Лисенко, Т.І. Поніманська та інші.

Л.В. Артемова стверджує думку про те, що формування духовності передбачає становлення національної свідомості особистості як основи патріотизму, запоруки формування інтернаціоналізму.¹

Значним досягненням в дальшому розвитку теорії і практики дошкільного виховання дітей, в тому числі виховання в дусі миру є розробка групою вчених - дошкільників програм "Малятко"² і "Дитина".

¹ Артемова Л. В. Зміст і організація спілкування дошкільників як засіб морального виховання // Автореф. дис... док. пед. наук. - Тбілісі - 1986 р. - С. 22.

² Малятко // Програма виховання дітей дошкільного віку. К. НДІ педагогіки України. 1991. - с. 196

Розкриттю сутності, змісту, завданням, принципів та методів виховання дітей - дошкільників на ідеях миру присвячені два підрозділи першого розділу дисертації. Зміст і завдання виховання дошкільників у дусі миру визначається зовнішньою та внутрішньою політикою України. Нами розроблена орієнтовна програма виховання дошкільників на ідеях миру, яку впровадили в практику роботи багатьох дитячих садків. В дисертації ми аналізуємо принципи виховання дітей старшого дошкільного віку. Всі принципи піддані аналізу у взаємозв'язку, в динаміці. В педагогіці миру використовують загальновідомі методи виховання дошкільників: бесіди, заняття миру, казки з миротворчої діяльності дітей тощо (Артемова Л.В., Богуш А.М., Поніманська Т.І., Щербакова К.Й. та ін.).

У другому розділі дисертації - "Основні напрямки миротворчої діяльності дитячого садка по вихованню дітей дошкільного віку" - піддані характеристиці методико-педагогічні основи діяльності всіх виховних заходів з дослідно-експериментальної роботи окремих педколективів дошкільних закладів України, проаналізовано результати пошуково-розвідувального експерименту; дослідно-експериментальної роботи педколективів окремих дитячих садків України щодо реалізації основних форм виховання старших дошкільників у дусі ідей миру; обґрунтовано педагогічні умови виховання дітей дошкільного віку на ідеях миру; опрацьована система дитячого садка з виховання старших дошкільників у дусі миру. З метою з'ясування місця, форм і методів виховання дітей на ідеях миру ми піддали аналізу форми виховання, які широко використовуються в миротворчій діяльності національного дитячого садка: комплексні заняття; бесіди про мир; заняття миру; розповіді про мир; українські народні казки та легенди про мир; усна народна творчість тощо.

У процесі пошуково-формуючого експерименту виявилось, що в масовій педагогічній практиці дитячих садків означені нами форми роботи

з дошкільниками щодо виховання їх на ідеях миру ще не зайняли належного місця. За даними експерименту лише в деяких дитячих садках проводилися заняття миру, бесіди. А такі форми роботи, як розповіді використовувалися тільки окремими вихователями. Рівень їх роботи був досить низьким.

Дослідження велося поетапно. На першому етапі вивчалась наявність знань про мир, документації дитячих установ з даного питання, рівень підготовки вихователів. На другому етапі розроблялася система бесід, які охоплювали виховання любові в дошкільників до України. На цьому етапі дослідження вивчались напрямки виховання дітей у дусі миру під час проведення бесід. На третьому етапі дослідження розроблялися експериментальні заняття миру в дитячих садках. На четвертому етапі діти - дошкільники в процесі бесід про мир залучалися до практичної роботи в колективах дитячих садків. До початку наступного етапу розроблялися сценарії бесід, анкети та опитувальники.

В процесі пошуково-формуючого експерименту ми розробили орієнтовну програму виховання старших дошкільників на ідеях миру, яка передбачає:

- ознайомлення дітей з питаннями миру, усвідомлення поняття про мир на Землі: мир - це життя, щасливе дитинство, радість у сім'ї; формування у дітей розуміння значення миру в суспільстві, державі та виявляти бажання разом з батьками боротись за мир; приймати участь в акціях миру, які організовують Український фонд миру та громадські організації; діти разом з дорослими працюють на ділянках дитячого садка, суботниках миру; в доступній формі вихователі знайомлять дітей з основними міжнародними подіями, які присвячені боротьбі за мир народів нашої планети;

- ознайомлення дітей з побутом і культурними надбаннями українського народу; виховання любові до своєї мови, розуміння поняття Батьківщина: у кожної людини, крім батьків та інших рідних, є місце, де

вона народилася і живуть батьки. Наша Батьківщина - Україна. Люди, які народилися і живуть на Україні, - український народ. Дітей ознайомлюють з пам'ятними місцями рідного краю, з видатними людьми, які уславили його, з Києвом - столицею нашої держави; з витоками стародавньої Русі - часу заснування Київської держави, з русинами - пращурами українців; боротьбою проти татаро-монгольського поневолення, національно-визвольним рухом українського козацтва, трагедією січових стрільців, українського селянства, інтелігенції;

- посилення екологічного виховання; розвиток соціально-схвалюваних особистих якостей дітей: здатність до співчуття, співпереживання, здійснення альтруїстичних вчинків.

З метою впровадження цієї програми ми під час формуючого експерименту проводили індивідуальні і групові бесіди з виховання дітей у дусі миру. Така тематика цих бесід: можна все на світі вибирати, сиңу, вибрати не можна тільки Батьківщину (Симоненко В.); мир - це щастя і радість всіх людей Землі; діти хочуть миру; моя Батьківщина - Україна; мир - це щастя, війна - горе; мир дітям планети; степ та воля - козацька доля; Запорізька Січ - гніздо гордих і дужих, як орли людей; наша слава не вмере, не загине; Б. Хмельницький - славний гетьман України; великий подвиг українського народу у Другій світовій війні; битва під Берестечком; Козацькі могили; мова наша рідна; роде наш красний; символи незалежної держави України; ми - краплинки з криниці роду.

Щоб індивідуальні і групові бесіди про мир приносили більше користі потрібно, щоб вихователь завжди добре до неї готувався, підбирав цікаві, переконливі приклади, складав план проведення бесіди, добре знав індивідуальні та вікові особливості своїх вихованців; кожна бесіда вихователя повинна бути цілеспрямованою, змістовною, педагогічно витриманою і в той же час не нав'язливою для дітей; під час групової бесіди потрібно залучати до бесіди всіх дітей; проведення бесіди про мир повинно бути пов'язане із життям колективу, кожної дитини окремо;

тематика бесід повинна бути різною і захоплюючою для дітей; вихователь повинен систематично працювати над підвищенням своєї педагогічної майстерності, оволодіти методикою проведення бесід про мир у дитячому садку.

Спрямовуючи діяльність вихователів та дітей в тому напрямку, який за нашою гіпотезою повинен привести до більш позитивних результатів, ми прийшли до висновку, що методика проведення бесід про мир з дітьми старшого дошкільного віку може бути різноманітною. Але при цьому основне завдання вихователя полягає в тому, щоб виховувати у дітей любов до своєї Батьківщини, вчити розуміти провідну роль України в боротьбі за збереження миру. Цьому вирішенню завдання допомагає і народна творчість, і екскурсії по рідних місцях, і перегляд телепередач і альбомів, і наочні посібники.

Після кожного етапу проводилися контрольні зрізи. Для визначення рівнів сприйняття і умінь проведення бесід про мир вихователями ми провели констатуючий експеримент.

Високий рівень сприйняття - вихователі мають чітку і конкретну уяву про уміння проведення бесід про мир, їх значення у формуванні особистості дошкільника.

Середній рівень сприйняття - вихователі мають знання про організацію і проведення бесід про мир, стараються побільше взяти про методику проведення таких бесід.

Низький рівень сприйняття - знання вихователів про проведення бесід миру поверхневі, їх зацікавленість проведення бесід нестійка.

Кількісні дані результатів нашого дослідження рівнів сформування і умінь проведення бесід про мир вихователями подані в таблиці 1.

Таблиця засвідчує зміни величин кожного з рівнів сформувань і умінь проведення бесід про мир вихователів за результатами проведеного нами констатуючого і формуючого експериментів. В дисертації даний аналіз результатів дослідження.

Таблиця 1.

Рівні сформованості і умінь проведення бесід про мир вихователями за результатами констатуючого та формуючого експериментів (в %).

Знання і уміння, якими повинен володіти вихователь	Вихователі з рівнем їх знань і умінь		
	високий	середній	низький
1. Знання і уміння, якими повинен володіти вихователь	62,4	36,2	1,4
2. Уміння відібрати необхідний матеріал для проведення бесіди про мир з старшими дошкільниками	59,6	34,3	6,1
3. Уміння чітко планувати роботу по проведенню бесід про мир з дітьми	60,5	39,2	0,3
4. Методично вірно проводити бесіду	78,3	21	0,7
5. Виховати відданих патріотів Батьківщини, її захисників	89,9	7,3	2,8

Наступний етап дослідно-експериментальної роботи передбачав розробку системи занять миру для старших дошкільників. Упродовж дослідження в дитячих садках за нашою методикою було проведено 120 занять миру і народознавства. В процесі проведення занять миру в 16 старших дошкільних групах Київської, Житомирської і Рівненської областей ми впевнились, що заняття миру з дітьми цих груп краще всього проводити за такими основними напрямками:

1. Ознайомлення дітей з доступними для них офіційними документами про мирні ініціативи України.
2. Ознайомлення старших дошкільників з розповідями дитячих письменників про мир.
3. Обговорення дитячих кінофільмів і діафільмів, присвячених показу героїчної боротьби Української держави за мир між народами. Зауважимо, що з окремих тем проводилися заняття миру і народознавства за декількома варіантами. Це дало змогу виявити кращий варіант методики проведення того чи іншого заняття миру, народознавства і виробити

науково-методичні рекомендації щодо проведення таких занять. В ряді дитячих садків Житомирської, Волинської та Рівненської областей нами в результаті проведеного пошуково-формуючого експерименту були апробовані розроблені нами місячні та річні плани занять миру. Вихователі експериментальних дитячих садків дали позитивну оцінку планам. Це видно з таблиці 2.

Таблиця 2

Оцінка вихователями експериментальних дитячих садків Рівненської області планів проведення занять миру.

Дит. садки	Всього д/с	В них		Річні плани		Місячні плани	
		досвід. виховат.	молоді виховат.	досвід. виховат. в %	молоді виховат. в %	досвід. виховат. в %	молоді виховат. в %
Контрольні	6	34	91	37,2	47,8	75,8	65,2
Експеримент	10	72	103	7,9	11,5	96,1	92,5

Нашим дітям доступне не тільки ознайомлення з українськими звичаями, а й усвідомлення того, що кожен народ має свою історію, особливості національної культури, традиції. На цій основі виховується дружнє ставлення до інших народів. У роботі щодо ознайомлення з іншими народами важливо уникнути таких традиційних для педагогічної практики помилок, як трактування "старшинства" у братерстві народів, що зводились до розглядання гербів країн. Слід пояснити дітям, що сила народу в його добросердечних стосунках з іншими народами, у взаємоповазі, братерстві.

Нами була розроблена методика проведення розповідей, занять з народознавства (українознавства, людяності, мистецтвознавства, казок, краєзнавства) і визначено вплив народних традицій через календарні свята, обряди на формування особистості дошкільника, в яких основна мета - шанування праці і любові до незалежної України. Пошуково-формуючий експеримент, який ми провели в ряді дошкільних закладів

Житомирської, Волинської та Рівненської областей, дав позитивні результати.

В процесі пошуково-формуючого експерименту ми прийшли до висновку, що під вихованням дітей на ідеях миру потрібно розуміти цілеспрямований систематичний, дійовий вплив всіма прийнятими в педагогіці формами і методами на формування свідомості в дітей для виховання їх в дусі високої відданості Україні, вірності інтернаціональному обов'язку, в дусі високої організованості і дисципліни.

Дослідно - експериментальна перевірка розробленої нами системи виховання дітей старшого дошкільного віку на ідеях миру в умовах дошкільного національного садка показала її ефективність в порівнянні з результатами констатуючого експерименту в експериментальних групах відбулися значні зміни в розподіленні дітей по рівнях сформування виховання їх на ідеях миру. Число дітей віднесених до I рівня сформованості виховання на ідеях миру до моменту завершення експерименту склало 63,5%, до II - 35,8%, III- 0,7%. Тоді, як в контрольних групах змін не було, або вони були не значними.

Порівняльна оцінка результатів проведеної нами роботи по вихованню дітей на ідеях миру показала, що в процесі формуючого експерименту на завершальному етапі його проведення всі діти почали приймати посильну участь в миротворчій діяльності дитячого садка, підвищилась в їх активність. Якщо на етапі констатуючого експерименту в дітей дослідних груп тяжко було визначити мотиви того чи іншого відношення дітей до миротворчої діяльності, то на етапі формуючого експерименту кількість дітей з особистими і невиявленими мотивами значно зменшилась і різко зросло число дітей з мотивами миру. До кінця заключного етапу вже всі діти експериментальних груп приймали участь в збереженні миру в світі, таким чином в ході проведення дослідно - експериментальної роботи нами були виявлені можливості удосконалення

процесу виховання старших дошкільників на ідеях миру в національному дитячому садку.

Під час нашого дослідження ми переконалися в тому, що найкращі результати по вихованню дітей на ідеях миру можна досягти завдяки використанню різноманітних форм роботи, систематично плануючи і проводячи їх, а також дотримуючись концепції підготовки вихователів до виховання дітей в дусі миру. Наша концепція підготовки вихователів до виховання старших дошкільників в дусі миру включає в себе міцні знання, уміння і навички по вихованню дітей на ідеях миру, впровадження їх в практику роботи дошкільних закладів, високу соціальну зрілість, громадянськість, високу вимогливість до себе, ідейно-політичну переконаність, працьовитість, чуйність, доброту, справедливість, любов до дітей, душевну щедрість, віру в добре начало і можливості, які закладені в кожній дитині, гуманістичний стиль виховання. В нашому дослідженні зроблена спроба не тільки розкрити дану концепцію, а показати її втілення в роботу дошкільних закладів.

Нас цікавила також джерелознавча база знань старших дошкільників про мир та миротворчу політику України. Як засвідчило дослідження, основними джерелами поповнення знань дошкільників про мир були вихователі, їх спілкування з дорослими, матеріали газет "Зірка" і "Перемена".

У висновках узагальнюються результати роботи, найважливіші з них такі:

1. Генезис мети, завдань, змісту і обґрунтування системи виховання дітей дошкільного віку на ідеях миру в умовах розбудови держави Україна визначаються потребами суспільства у всебічній активізації інтелектуального і духовного потенціалу громадянина України, забезпечення єдності впливу на особистість з перших днів її формування різних виховних інструментів послідовності, наступності, постійного корегування виховного процесу дитячого садка, школи та вузу. Результати запропонованого монографічного дослідження є визначення стратегії процесу

виховання старших дошкільників на ідеях миру в умовах українського національного дитячого садка.

2. У пошуках нової виховної парадигми на перший план висуваються традиційні форми і методи виховання старших дошкільників на ідеях миру такі, як бесіди, заняття миру і народознавства, розповіді про мир, що ґрунтуються на повазі до дитини, її особистості, турботі про її розвиток в процесі всієї миротворчої діяльності дитячого дошкільного закладу.

3. Проведення масового педагогічного експерименту в природних умовах роботи дитячих садків, багаторічне вивчення проблеми виховання старших дошкільників у душі миру в дитячих дошкільних закладах України, дозволили нам розкрити не тільки сутність і зміст системи миротворчої діяльності дитячого національного садка, але й створити певну систему виховних форм та заходів, які сприяють формуванню в кожній дитині глибоких переконань у правоті українського народу за свою соціальну незалежність, мир і взаєморозуміння між народами, позитивно впливають на виховання підростаючого покоління в душі миру.

4. Як засвідчують наші дослідження, дитячий садок вже підійшов до того, щоб створити разом зі школою та вузом цілісну систему виховання в душі миру. Система виховання старших дошкільників на ідеях миротворчої діяльності педколективів дошкільних дитячих садків дає можливість виховувати гідних патріотів України. Педагогічні колективи дитячих садків, шкіл та вузів у вихованні дітей різного віку на ідеях миру повинні зосереджувати свою увагу на таких питаннях:

- у підручниках і навчальних посібниках з дошкільної педагогіки доцільно ввести спеціальний розділ "Виховання дітей на ідеях миру у навчально-виховному процесі національного дитячого садка, школи та вузу", у якому розкривалися б методика проведення заходів, присвячених миру і дружбі між народами, наводилися би окремі примірні заняття миру, бесіди та інші форми виховної роботи дошкільних закладів;

- на сторінках педагогічних газет і журналів слід систематично публікувати матеріали, присвячені досвіду роботи дошкільних колективів по організації виховання молоді на ідеях миру;

5. Реалізація всіх проаналізованих принципів, методів, форм виховання старших дошкільників засобами миру є відображення об'єктивного процесу перетворення виховання в складну і в той же час більш цілісну виховну систему, яка об'єднує всі інститути суспільного виховання. У нашому дослідженні обґрунтовується положення про те, що сукупність загальних і специфічних педагогічних умов досліджуемого процесу представляє собою своєрідну ієрархію, в якій проявляється органічна єдність загального і специфічного у взаємодії виховних сил, які забезпечують ефективність виховання дітей різного віку на ідеях миру.

6. Розроблена нами експериментальна програма виховання старших дошкільників в дусі ідей миру забезпечила максимальне ознайомлення їх з миротворчою політикою України, допомогла педагогічним закладам дитячих садків в системі проводити всю виховну роботу з дітьми, спрямовану на пропанду ідей миру, урізноманітнювати форми і методи цієї роботи з дітьми.

7. Наше дослідження підтвердило висунуту нами гіпотезу про те, що оптимальні результати у вихованні старших дошкільників на ідеях миру досягаються в тому випадку, коли в різних видах миротворчої діяльності підколективів дитячих садків забезпечується цілеспрямована їх робота по вихованню кожного дошкільника в дусі миру, на формування в них, насамперед, морально-людських цінностей особистості громадянина нашої держави і її відданого патріота.

8. Проведене нами дослідження не змогло розв'язати всіх проблем виховання дітей дошкільного віку у дусі миру. У подальших дослідженнях цієї проблеми потрібно визначити оптимальні особливості миротворчої діяльності дитячих садків з метою зосередження дальшої роботи вихователів по вихованню дітей дошкільного віку. Розроблена нами концепція підготовки вихователів дошкільних закладів до виховання дітей дошкільного віку в дусі миру є орієнтиром в дальнішому дослідженні цієї актуальної проблеми в педагогіці України.

Суворо й тяжка доля нашої України в минулому. Мов та орлиця, народжена для сміливого польоту, вона билася в тяжких путах. Хто тільки її

землі не топтав. Та вона вистояла в тій суворій багатовіковій борні. Стала незалежною. Тому ми повинні робити все щоб, виховати юнаків та дівчат відданими патріотами і захисниками своєї Вітчизни.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях автора:

1. Виховання старших дошкільників на ідеях миру - Рівне: Тетіс.-Монографія, 1996. - Рукопис у друці, 8 друк. арк.
2. Виховання дітей старшого дошкільного віку в національному дитячому садку//Виховання учнівської молоді в душі миру і взаєморозуміння. - Рівне: Педінститут, 1992. - С. 18 - 19.
3. Содержание воспитания на идеях мира//Меняющийся мир и образование в духе мира и ненасилия. - Самара, 1993. - С. 22 - 23. (В співавторстві).
4. Роль педагогики ненасилия в нравственном и эстетическом воспитании школьников//Воспитание свободной, независимой, ответственной личности. - С.-Петербург, 1994. - С. 52 - 53. (В співавторстві).
5. Форми виховання старших дошкільників на ідеях миру в умовах національного дитячого садка. //Методичні рекомендації на допомогу вихователям.- Рівне: Тетіс, 1996.
6. Сухомлинский о формировании идейно-гражданских убеждений у детей//Идеи формирования гармонически развитой личности в педагогическом наследии В.А. Сухомлинского и их творческая реализация в условиях перестройки общеобразовательной школы.-Кировоград: Педінститут.- Часть 1.-1988.-С. 148 - 149.
7. Интернациональное воспитание дошкольников в национальном детском саду//Воспитание учащейся молодежи на идеях мира.-Ровно: Педінститут, 1989. - С. 83 - 85.
8. Нравственное и эстетическое воспитание будущих граждан в хоровом пении//Формирование гражданского сознания и национального

самосознания в учащейся молодежи / Материалы Международной научно-практической конференции. - Москва, 1994. - С. 168 - 170. (В співавторстві).

9. Завдання та зміст виховання дітей на ідеях миру в сучасних умовах // Педагогіка миру в навчально-виховному процесі школи і вузу. - Рівне: Тетіс, 1995. - С. 20 - 21. (В співавторстві).

10. Виховання старших дошкільників в національному дитячому садку // Педагогіка миру в навчально-виховному процесі школи і вузу. - Рівне: Тетіс, 1995. - С. 264.

11. Виховання патріотизму у дошкільників // Педагогіка єдиного і цілісного миру. - Рівне: Тетіс, 1995. - С. 103 - 104.

12. Основний метод виховання дітей на ідеях миру // Педагогіка єдиного і цілісного миру. - Рівне: Тетіс, 1995. - С. 108 - 109.

Всього по темі дисертації автором опубліковано 24 наукові праці в різних виданнях.

Петрук

ПЕТРУК Е.М. Воспитание старших дошкольников на идеях мира в условиях национального детского сада. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 - теория и история педагогики. Институт педагогики АПН Украины. - Киев, 1996.

Диссертация содержит исследования проблемы воспитания старших дошкольников на идеях мира в условиях национального детского сада, поиска рациональных форм и методов воспитания детей дошкольного возраста в духе мира.

Научная новизна и теоретическая ценность работы состоит в том, что автором разработаны теоретические основы воспитания старших дошкольников в педагогике мира, ориентировочная программа воспитания детей в духе мира, обоснованы и экспериментально апробированы сущность, задачи, формы и методы работы национального детского сада в педагогике мира, выявлены основные педагогические условия этой работы.

PETRUK E.M. Upbringing of Senior children under school age on the ideas of peace in the conditions of national kindergarten. The dissertation is presented for academic degree of candidate of Pedagogics: speciality 13.00.01 - Theory and History of Pedagogics. The Institute of Pedagogics of APS of Ukraine, - Kyiv, 1996.

The dissertation contains the research of the problem of upbringing of Senior children under school age on the ideas of peace in the conditions of national kindergarten, rational forms and methods of upbringing children under school age in the spirit of peace.

The scientific novelty and theoretical value of this work consist of that the author has elaborated the theoretical principles of upbringing of Senior children under school age in peace pedagogics, the tentative programme of upbringing of children in the spirit of peace, has grounded and experimentally approved the essence tasks, forms and methods of work of national kindergarten in peace pedagogics, manifested the main pedagogical conditions of this work.

Ключові слова: педагогіка миру, національний дитячий садок, бесіди про мир, заняття миру, розповіді про мир, старші дошкільники, виховання дошкільників на ідеях миру.

440538

AB 36.604

AB 36.604